

Bánkutiné Mihalcsik Márta

Nemzeti Művelődési Intézet

ORCID:0009-0002-8442-7249

Érték és közösség

Helyi kézműves alkotóközösségek és helyi értéktárak szerepe a Balaton-felvidéki kistelepüléseken

Absztrakt

Kutatásomban vizsgáltam az értékfeltárás törvényi háttérét, illetve azt, hogy Veszprém vármegyében mely települések éltek ezzel a lehetőséggel és milyen hatásokkal. Az alábbi Balaton-felvidéki településeken működő alkotókörök létrejöttét, tevékenységét mutatom be: Alsóörsi Csipkeműhely, Paloznaki, Felsőörsi és Tótvázsonyi Hímzőműhely. Ismertetem, hogyan hat egy meghatározó személyiség egy-egy közösség létrejöttére, eredményes tevékenységére, hogyan valósult meg a hungarikum mozgalom „Minden értéknek legyen közössége!” jelmondata, mi a közösségi értékfeltárás lényege, a települési értékfeltáró folyamatok milyen pozitív hatást gyakoroltak külföldi testvértelepülésekre. Az egyéniségvizsgálati és az összehasonlító módszert alkalmaztam; a további adatgyűjtést interjúk készítése, dokumentumok, fotók, alkotások összegyűjtése és elemzése, valamint a szakirodalom széleskörű feldolgozása segítette.

Kulcsszavak: érték, közösség, helyi értéktár, alkotóközösség, közösségi értékfeltárás

Abstract

Value and community

The role of local craft creative communities and local treasure troves in small settlements in the Balaton highlands

In my research, I examined the legal background of the value survey, and which settlements in Veszprém County used this opportunity and with what efficiency. I present the creation and activities of creative circles operating in the following settlements in the Balaton Highlands: Alsóörsi Csipkeműhely, Paloznaki, Felsőörsi and Tótvázsonyi Hímzőműhely. I will explain how a defining personality affects the creation and effective activities of a community, how the Hungarian movement "Let every value have a community" came to be. motto, what is the essence of community value exploration, what positive impact did settlement value exploration processes have on sister settlements abroad. I used the personality test and the comparative method, the further data collection was assisted by conducting interviews, collecting and analyzing documents, photos, works, and extensive processing of the literature.

Keywords: value, community, local store of value, creative community, community value exploration

1. Bevezetés

1.1. A témaválasztás okai

A településeknek 2012 óta van lehetőségük helyi értéktárak létrehozására és működtetésére. Több év viszonylatában úgy véltem, érdemes megvizsgálni, hogy mely települések éltek ezzel a lehetőséggel és milyen hatásokkal. 2013 óta dolgozom a Nemzeti Művelődési Intézetnél, azóta gondozom az értékfeltáráshoz kapcsolódó területet a Veszprém Vármegyei Igazgatóságon.

Megfigyeltem, hogy a településeken működő alkotókörök hozzájárultak a helyi értéktárak létrejöttéhez, tevékenységük szinte elsőként került be az adott település értéktárába. Kutatásom során az alábbi Balaton-felvidéki településeken működő alkotókörök tevékenységét dolgoztam fel: Alsóörsi Csipkeműhely, Felsőörsi, Paloznaki és Tótvázsonyi Hímzőműhely. Közös bennük, hogy mind a négy közösség szakmai vezetője Szuperné Bohus Judit Gránátalma-díjas népi iparművész hímző, csipkeverő. Az ő szerepe és személyisége meghatározó e közösségek létrejöttében és eredményes tevékenységében. Vizsgáltam azt is, hogy milyen hatást gyakoroltak a helyi értéktár bizottságok és alkotóközösségek a külhoni testvértelepülésekre.

1.2. Módszerek

Az egyéniségkutatás a folklorisztika irányzata, amely a folklór alkotásaiban nem valami személytelen alkotó erő megnyilvánulását látja, hanem a nép körében élő alkotó személyiségek tudatos tevékenységét kutatja, és azt alkotás-lélektani, esztétikai, ritkábban társadalomtörténeti szempontból vizsgálja (Voigt 1977). Az 1930-as években Ortutay Gyula (1933) az alkotás-lélektani vonásokat hangsúlyozta. Ez 1940-től módszertani alapelv volt, amelyet később Kovács Ágnes (1980) a hagyományozó közösség, Dégh Linda (1960) a kortársi folklorisztika eredményeivel egészített ki. Egy személyiség teljes repertoárjának a vizsgálatát Lanczendorfer Zsuzsanna (2007) dolgozta fel, aki édesapja életútjának tükrében vizsgálta, gyűjtötte össze Lanczendorfer Károly folklór alkotásait, pl. dalait, táncait, anekdotáit.

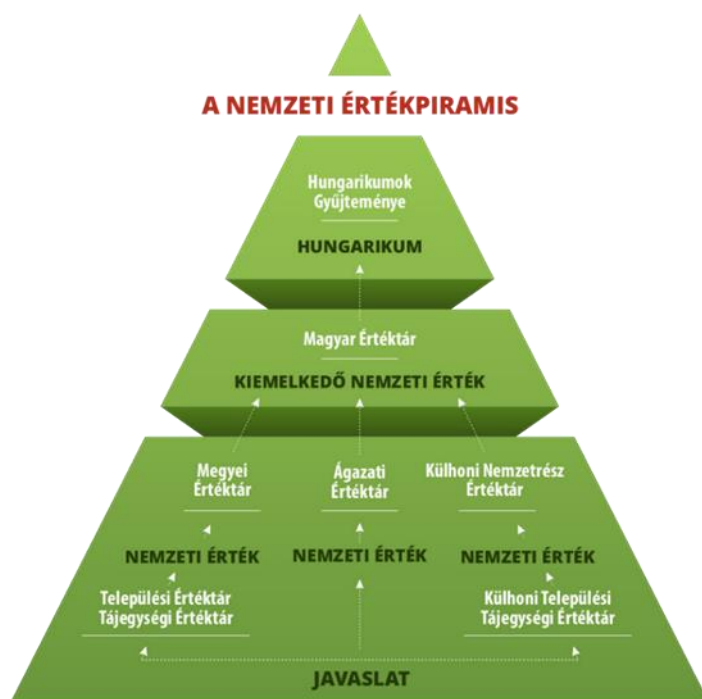
A kutatómunkámban vizsgált egyéniséggel, Szuperné Bohus Judittal sokat beszélgettem, ezek az anyagát írásomba beépítettem. Az életút-interjú mellett konzultáltam az érintett települések polgármestereivel, értéktár bizottsági tagjaival, úgynevezett kevert típusú interjúk formájában. Az előre megfogalmazott kérdések mentén olyan spontán beszélgetések zajlottak, amelyben az elhangzott tények megerősítették az alapinformációkat. Az interjúkat dokumentumok, fotók, alkotások összegyűjtése és elemzése, valamint a szakirodalom széleskörű feldolgozása egészítette ki.

2. Az értéktárás

2.1. Az értéktárás törvényi háttere és előzményei

A 2012. évi XXX. törvény megalkotását megelőzte egy széles társadalmi összefogás keretében végzett értéktáró mozgalom. A 77/2008-as országgyűlési határozatban már akkor rögzítették, hogy a magyar értékek sajátos tulajdonságokkal rendelkeznek. Veszprém vármegyében Horváth Zsolt, akkori országgyűlési képviselő, szívügyének tekintette az értéktáró mozgalom elindítását, szorgalmazta a közös gondolkodást és a Közkincs Kerekasztalok létrejöttét. 2009-ben konferencia-sorozatot szervezett a megyében. A megbeszélések célja a hungarikum mozgalom beindítása volt, illetve, hogy felhívják a figyelmet arra, hogy a legkisebb település is rendelkezik értékekkel. Ennek eredményeként megjelent a köztudatban a hungarikum, a helyi értékek fogalma, kialakult az a mag, amely az mozgalom élére állt, és tudatosan fogott hozzá a helyi értékek összegyűjtéséhez. Szintén ekkor zajlott az a mintaprogram, amely a fiatalokat célozta meg oly módon, hogy miként vehetnének részt tevékenyen a helyi értékek feltárásában. Ők voltak azok az első ifjú értékőrök, akikre a Pannon Ifjúsági Értékőr Hálózat épült. 2013-ban megalakult a Veszprém Vármegyei Értéktár Bizottság, ekkortól a vármegye a hungarikum mozgalom zászlóshajójává vált (Horváth 2014).

Az értéktárak kialakulásának jogi háttérét a hungarikum törvény és a hozzá kapcsolódó rendelet adja. A törvény rögzíti a nemzeti érték és az értéktárak fogalmát, szól a nemzeti értékek azonosításáról és rendszerezéséről. Kirajzolódik benne a nemzeti értékpíramis. Ennek az alulról felfelé építkező rendszernek az alapját, a stabilitását a települési és tájegységi értékek adják. Kárpát-medencei szemléletű, a határon túli magyarok területek, nemzetrészek értékeit is ide sorolja. Azt a szellemiséget tükrözi, hogy a legkisebb települési érték is nemzeti érték, minden település rendelkezik ilyennel, az a fontos, hogy bekerüljön a rendszerbe. A lényeg, hogy a helyi közösség számára fontos legyen és értéknek tartsák. Helyi szinten történik a döntés, hiszen a helyi közösségek és emberek ismerik leginkább az ott található kincseket.

1. ábra: A nemzeti értékpiramis
 Forrás: <http://hungarikum.hu/>

2.2. Községi értéktárak Veszprém vármegyében

A Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Vármegyei Igazgatósága 2013 óta aktívan segíti a helyi értéktárak megalakulását. Az értéktárak a helyi közösség aktivizálásának, bevonásának eszköze lehet, melyre rá kell irányítani a települések figyelmét. Többféle módon nyújtottunk módszertani segítséget a települések és az értéktár bizottságok számára, mindig a helyi igényekre reagálva:

- Települési vagy térségi értéknapokat szerveztünk a falvakban, melynek célja a tájékoztatás, a jó példák bemutatása és a motiváció megteremtése volt, a helyet adó települések aktív közreműködésével.
- Szakmai módszertani segítséget nyújtottunk ott, ahol már megalakult az értéktár bizottság, de még nem indult el az értékek felvétele, személyes konzultációs lehetőséget biztosítottunk a felmerült problémák megbeszélésére.
- Az „Otthonról Haza” projekt keretében a közösségi beszélgetés módszerével interaktív települési értéknapokat szerveztünk. Két alkalommal közösségi beszélgetések keretében aktív helyi résztvevők közreműködésével térképeztük fel a helyi értékeket, a harmadik alkalommal pedig egy települési értéknap megszervezésére került sor.

Mindegyik módszer eredményes lehet, ha a résztvevők kellő motivációt és lendületet kapnak ahhoz, hogy elinduljon az aktív értéktári tevékenység.

Támogató tevékenységünk eredménye, hogy több helyi érték vált így vármegyei értéké. Számos nyertes hungarikum pályázat valósult meg sikeresen, értékeket bemutató nívós kiadványok születtek. Előtérbe került az értékalapú gondolkodás, amely a helyi értékeket középpontba állító programok megvalósítását eredményezte. Erősítjük, hogy a helyi értéktár ne csak egy kataszter legyen, hanem használják és hasznosítják azt különböző módokon, így például eszköze lehet a kulturális alapú gazdaságfejlesztésnek.

1. kép: Közösségi beszélgetés Balatonakaliban 2019
(Fotó: Győri Gyula)

3. A Balaton-felvidéki alkotókörök bemutatása

A csoportok megalakítására, vezetésére az adott Szuperné Bohus Judit számára indíttatást, hogy mindenkit, akit érdekel az alkotótevékenység, ismerkedjen meg ezzel a csodálatos világgal, amit magyar népművészetnek hívnak. A kézimunkának amellet, hogy gyógyító ereje van, kikapcsol, szabadságot, önerőt és önbecsülést ad, általa eredményes alkotótevékenységet is végeznek a csoportok tagjai. Hosszú évtizedek óta fáradhatatlanul végzi munkáját, irányítja a népművészeti közösségek tevékenységét. Az eredeti forrásokat nem csak összegyűjti, hanem feldolgozza és „újrafogalmazza” a népi iparművészet elveinek megfelelően.

3.1. Az Alsóörsi Csipkeműhely

2000-ben keresték meg, hogy hímzéssel foglalkozó alkotókört szeretnének indítani. Felajánlotta, hogy megtanítja az érdeklődőknek a csipkeverést. Így alakult meg 2002 november 16-án az Alsóörsi Csipkeműhely. A Csipkeműhely tagjai nem csak alsóörsi asszonyok, hanem járnak hozzájuk: Veszprémből, Balatonkeneséről, Balatonfűzfőről, Balatonalmádiból, Paloznokról, Tapolcáról és Budapestről is. Az évek során alátétet, tálcakendőt, asztalközeget, viseletdarabokat, gallérokat és liturgikus mintákat is készítettek. Tagjai az Országos Csipkekészítők Egyesületének. Alkotásaikat folyamatosan zsűriztetik. Megalakulásuk óta számtalan helyi, országos és nemzetközi kiállításon vettek részt, kiemelkedő sikereket elérve (Magyar Kézművesség, Kiskunhalasi Országos Kiállítás).

2. kép: II. Veszprém Vármegyei Értékünnep Alsóörs 2019. Az Alsóörsi Csipkeműhely (jobb oldalon Szuperné Bohus Judit szakmai vezető) (Fotó: Győri Gyula)

2014-ben az általuk képviselt Balaton-felvidéki csipkekultúra bekerült a Veszprém Vármegyei Értéktárba. Tevékenységüket a helyi Önkormányzat örömmel támogatja, hiszen a település nagy becsben tartja az ősi hagyományokat, elődeik gazdag örökségét. Az Alsóörsi Csipkeműhely tagjai a vert csipke készítést nem csak megtanulták, hanem bemutatók, kiállítások alkalmával népszerűsítik, és a tudást tovább is adják.

3.2. Zoboralji Örökségünk Őrzői Hímző és Viseletkészítő Műhely

Zoboralja történelmi tájegység Szlovákiában, napjainkban ez a legészakibb, még összefüggő magyar nyelvsziget a Kárpát-medencében. Több Balaton-felvidéki településnek itt vannak testvértelepülési kapcsolatai.

2016-ban Alsóörs egy hungarikum pályázatot nyert el, melynek során ez a kapcsolat megerősödött az értékek és a népművészet mentén. A projekt sikerét bizonyítja, hogy 2016 májusában megalakult a Zoboralji Örökségünk Őrzői Hímző és Viseletkészítő Műhely, amely 2017 novemberében hivatalos civil szervezetté vált. 2016 őszén elindult az elkészült anyagok zsűriztetése, ennek eredményeként a csoport elérte a Népi Tárgyalkotó Iparművész Szervezet minősítést 2019 végére. Ők az egyetlen külföldi alkotókör, amely ezzel a címmel büszkélkedhet. Megalakulásuk óta több anyaországi kiállításon, pályázaton eredményesen szerepeltek, díjazásban részesültek. Az együttműködés eredménye, hogy 2016 során megalakult a Zoboralji Tájegységi Értéktár, 2017-ben a Pogrányi Helyi Értéktár Bizottság. 2019-ben egy sikeres hungarikum pályázati támogatás tette lehetővé annak az egyedülálló kiadványnak a létrejöttét, amely a pogrányi helyi értékek gazdagságát mutatja be. *„Pográny értékei – Falu Zoboralján, ahol a természet, a történelem és a népi kultúra találkozik”* címmel jelent meg. Ez motiváló erőként hatott a környező településekre, hiszen azóta több helyen, Nyitragesztén és Alsóbodokon is megjelent hasonló, helyi értékeket bemutató kiadvány.

Ez a közösség a magyarság és a felvidéki magyarság összetartozását erősíti. Egyrészt ott, a saját maguk közegében, másrészt az anyaországhoz való kötődésük is sokkal erőteljesebbé vált.

3. kép: A Zoboralji Örökségünk Őrzői díjnyertes munkái – Mezőkövesd, Kisjankó Bori Országos Hímzőpályázat 2019 (Fotó: Győri Gyula)

3.3. Felsőörsi Hímzőműhely

A Nemzeti Művelődési Intézet „Újra öltünk és örökítünk” elnevezéssel 2014-ben országos programot indított. A projekt a közösségi művelődés eszközeivel kívánta előmozdítani a tárgyalkotó népművészetet, ezen belül a hímzés elméleti és gyakorlati tudáskincsének újra felfedezését és átadását. A program Veszprém vármegyében 2014 októberétől 6 hónapon át zajlott öt településen, a felsőörsi csoport munkáját Szuperné Bohus Judit irányította. A foglalkozások során a résztvevők megismerkedtek a Balaton-felvidék és a Bakony-vidék díszítőművészetével, öltéstechnikáival és néprajzával. A program után a csoport tagjai kinyilvánították, hogy szeretnének továbbra is együtt maradni, ezt a település vezetése is támogatta.

Elkezdődött az alkotások zsűriztetése és a felkészülés az országos hímző pályázatokra. Számos rangos pályázaton díjakat nyertek, 2019 végén elnyerték a Népi Tárgyalkotó Iparművész Szervezet minősítést. Felkutatták a felsőörsi hagyományos fehér hímzést. Az alkotókör több alkalommal tartott mesterség bemutatót és kézműves foglalkozást a helyi iskolában, különböző települési programokon és kiállításokon mutatták be alkotásaikat.

4. kép: A Felsőörsi Hímző Műhely díjazott tagjai Mezőkövesden, a Kisjankó Bori Országos Hímzőpályázaton 2019 (Fotó: Győri Gyula)

3.4. Paloznaki Hímzőkör

A Paloznaki Hímzőkör 1993 őszén kezdte meg munkáját. A Laczkó Dezső Múzeum anyagaiból merítve elkezdtek az ott fellelt keresztzemes és a gyapjú szabadrajzú hímzések feldolgozását.

Megalakulásuk 10. évfordulójára a szabadrajzú fehérhímzés mintáiból, öltéstechnikájáról és motívumvilágáról megjelent a *Paloznak népművészete 1993–2003* című kiadvány, melyet 10 év múlva újra megjelentettek műhelyrajzokkal. Több helyi, országos és nemzetközi kiállításon vettek részt, kiemelkedő sikereket elérve. Alkotásaik megjelentek a mezőkövesdi Százrósás és Kisjankó Bori pályázatokon, Budapesten a Magyar Kézművesség és az Élő Népművészet, valamint a békéscsabai Textiles Konferencia kiállításain.

Anyagaik elsősorban Balaton-felvidéki hímzések – keresztzemes, szabadrajzú gyapjú és fehér hímzések. Egyik legnagyobb sikerük a 2015-ben elnyert Gránátalma-díj. Alkotásaikat folyamatosan zsűriztetik.

2014-ben az általuk képviselt Balaton-felvidéki és Bakony-vidéki hímző kultúra elsőként került be a Veszprém Vármegyei Értéktárba. A hímzőkör tevékenysége azért is példaértékű és hiánypótló, mert az értékek átadásában, a hímzés megismertetésében és felelevenítésében mutatkozik meg.

4. kép: A Felsőörsi Hímző Műhely díjazott tagjai Mezőkövesden, a Kisjankó Bori Országos Hímzőpályázaton 2019 (Fotó: Győri Gyula)

3.5. Tótvázsonyi Hímzőműhely

A Nemzeti Művelődési Intézet „Újra öltünk és örökítünk” elnevezésű mintaprogramjában 2014-ben a megyei öt csoport egyike volt a tótvázsonyi, melynek munkáját Szuperné Bohus Judit vezette. A szakkör az alkotás mellett hasznos együttléte, közösségi élményt is jelentett hétről-hétre az asszonyok számára. Szemet gyönyörködtető alkotásokat készítettek bakonyi fehérhímzéssel, keresztzemes, gyapjú- és úrihímzéssel. A tagjai kitartással tanulnak és hímeznek. Munkájuk során csodálatos és szemet gyönyörködtető alkotások születnek, melyek által a népművészetet közelebb viszik az emberekhez. Megalakulásuk óta sikeresen zsűriztetik alkotásaikat, eredményesen vesznek részt a különböző országos hímző pályázatokon. Számukra a legfontosabb feladat a hagyományok megőrzése és továbbadása a következő nemzedékek számára. Mesterségbemutatókat, kézműves foglalkozásokat tartanak a helyi iskolában, a Savanyó Jóska falunapon évente hímző kiállítással és gyerekfoglalkozással szerepelnek. 2015-től hozzájárulnak a „Tótvázsonyi Komatálhoz” egy hímzett kenyérkendővel. 2018-ban adták át azt a 24 db-os garnitúrát a katolikus templom számára, amelyet a csoport tagjai készítettek el másfél éven keresztül.

6. kép: A Tótvázsonyi Hímzőműhely tagjai Mezőkövesden, a Kisjankó Bori Országos Hímzőpályázaton 2019 (Fotó: Győri Gyula)

4. Összegzés

A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény lehetőséget biztosított minden település számára, hogy létrehozza saját, helyi értéktárát. Sokan már akkor felismerték ennek fontosságát, és elkezdték értékeik feltérképezését, összegyűjtését.

A Nemzeti Művelődési Intézet szakmai tevékenységének egyik meghatározó eleme az értéktárás, a Veszprém Vármegyei Igazgatóság 2013 óta segíti különböző módszerekkel és programokon keresztül az értéktáró tevékenységet. Az elmúlt évtized során évről-évre egyre többen csatlakoztak a hungarikum mozgalomhoz, így a vármegyében a települések felében, több mint 100 településen alakították már meg helyi értéktárát.

Az értéktáró munka lényege az egyéni, közösségi, települési, vármegyei és az országos léptékben is mérhető identitástudat erősítésében rejlik. Fontos eleme a közösségépítő és -fejlesztő erő, amely hozzájárul a települések gazdasági-társadalmi fejlődéséhez, megerősödéséhez.

A program alapját képező hungarikum törvény különböző szinteken rendszerezi a nemzeti értékeket, lehetőséget adva határon belül és túl a magyarság kulturális identitásának, kreativitásának és hagyományainak dokumentálására, megőrzésére és ezen örökségek tovább élésének biztosítására. A törvény által szabályozott értéktárak rendszerét az értékpiramis adja, melynek alapját, legszelebb részét a helyi, települési, tájegységi értéktárak nyújtják, jelezve ezzel, hogy a helyi értékek gyűjtésének és e folyamat hatásának milyen fontos szerepe van össznemzeti

szinten. A végső cél nem a hungarikumok tárának szélesítése, hanem olyan helyi értéktáró folyamatok generálása, amelyek a helyi társadalom és gazdaság fejlesztéséhez vezetnek.

Fontos, hogy a helyi értékek feltárását azok végezzék, akik ismeretekkel, kapcsolatokkal rendelkeznek az adott területen. Az értékek csak akkor válnak ténylegesen helyi közösségépítő és identitást erősítő tényezővé, ha azok tudatos feldolgozása is megtörténik.

A helyi értéktárak feltérképezéséhez a hungarikum törvény keretül szolgál, de a legfontosabb, hogy a helyiek maguk fogalmazzák meg azokat az értékeket, amelyeket ők fontosnak tartanak és hajlandóak is érték tenni. Az értéktárás sokak számára adhat új élményeket, ismereteket és hasznos szabadidős elfoglaltságot. A közös munka során megszülető eredmények pedig megerősítő és motiváló hatással vannak a közösség tagjaira.

Az általam vizsgált települések és alkotókörök pozitívan ítélték meg a hungarikum törvényt, az abból fakadó lehetőségeket, illetve a Nemzeti Művelődési Intézet motiváló, generáló tevékenységét. Mindenhol méltán nagyon büszkék az alkotókörök eredményes tevékenységére, amelyek a helyi értéktárakba szinte elsőként kerültek be, így öregbítve a települések és Veszprém vármegye hírnevét. A csoportok igazi közösségként gyűjtik és dolgozzák fel, mutatják be az általuk képviselt értékeket, így járulnak hozzá a helytörténet gazdagításához.

A település vezetői felismerték a helyi kincsekben rejlő lehetőségeket, igazolja ezt a velük készített négy interjú, valamint az általam dokumentált rendezvények nagy száma is ezt mutatja.

Az alkotókörök által készített tárgyakat adják ajándékba a protokolláris események, különböző megbeszélések és programok alkalmával vendégeiknek, ezáltal erősítik a kulturális alapú gazdaságfejlesztést, amely még számtalan lehetőséget hordoz magában.

A kutatásom és az életinterjú alapján kiderült, hogy a csoportok szakmai vezetőjének, Szuperné Bohus Juditnak a szerepe meghatározó az előremutató és sikeres folyamatokban. Az ő szakmai felkészültsége és kitartása garancia a minőségre, a népművészetben rejlő értékmegőrzésre és a kreatív, újszerű feldolgozására, átörökítésére. Magas követelményeivel, szigorúságával értek el ezek a kézműves körök rövid idő alatt hatalmas sikereiket, amelyek folyamatosan jellemzik munkájukat.

Az ezeken a Balaton-felvidéki településeken megvalósult folyamatok hatást gyakoroltak a testvértelepülési kapcsolatokra, a külhoni értéktáró tevékenységre is, például a Zoboralján hozzájárultak ahhoz, hogy az ott élőket megerősítsék magyarságukban és hitükben.

A koronavírus-járvány kitörése 2020 elején új helyzet elé állította az embereket, így az alkotóköröket is. A kezdeti sokk, az ijedtség után olyan megoldásokat kerestek, amelyek biztosították az eredményes alkotótevékenységet a tagok számára. Az alapvetően idősebb korosztály könnyen megtanulta az online platformok használatát (Messenger, Meet), amelyen keresztül gördülékenyen tudtak egyeztetni, foglalkozásokat tartani. A bezártságot sem élték meg tragikusan, hiszen addig is sokat kézimunkáztak otthon, a lakásukban. Ez a hasznos elfoglaltság segített nekik átlendülni a pandémia okozta nehézségeken.

A vizsgálat a 2013-2021 közötti időszakra terjedt ki, a kutatást a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Programja támogatta 2020. szeptember 01. és 2021. augusztus 31. között.

Irodalom

- Dégh L. (1960). Az egyéniségvizsgálat perspektívái. *Ethnographia*, 71, 28–44.
- Fehér S. (2019 szerk.). *Pográny értékei – Falu Zoboralján, ahol a természet, a történelem és a népi kultúra találkozik*. Pográny: CSEMADOK Pogrányi Alapszervezete.
- Horváth Zs. (2014 szerk.). *Minden közösségnek vannak értékei – Az értékgyűjtő mozgalom kezdete*. Veszprém: Élhető Balaton-felvidékért Egyesület.
- Horváth Zs. (2018 szerk.). *Minden értéknek legyen közössége – Értéktáró jó gyakorlatok*. NMI Budapest: Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
- Juhász E. (2003). A közösségfejlesztés történetének vázlatja. In: Dr. Éles Csaba (szerk.): *Nézőpontok és láttelepek. Acta Andragogiae et Culturae sorozat 20. szám*. Debrecen: Debreceni Egyetem Művelődéstudományi és Felnőttnevelési Tanszék, 165–180.
- Kovács Á. (1980). A népmesekutató Ortutay Gyula. In: *Ethnographia*. 91, 521–531.

- Lanczendorfer Zs. (1998). „Höveji csipkétől a „höveji tányérig.” Egyéniségvizsgálat egy új alkotás kapcsán. *Honismeret*. 26, 5, 44–48.
- Lanczendorfer Zs. (2007). „*Mindent apámról...*” *Egy sokoróaljai iparos emlékei*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Mihalcsik M. (2019). „Áldott legyen minden időben a piros, fehér, zöld...”: Sikeres Kárpát-medencei együttműködések – Értékek és közösségek Zoboralján. In: *Szín*. 24, 4, 40–45.
http://epa.oszk.hu/01300/01306/00159/pdf/EPA01306_szin_2019_4_40-45.pdf Utolsó letöltés: 2023. 10. 15.
- Szuper M. (2013 szerk.). *Paloznak népművészete 1993–2013*. Paloznak: Paloznak Jövőjéért Közalapítvány.
- Szuperné B. J. (2019 szerk.). *Az Alsóörsi Csipkeműhely története 2002–2019*. Alsóörs: Alsóörs Község Önkormányzata. (Szakmai közreműködő: Bánkutiné Mihalcsik Márta).
- Voigt V. (1977). Egyéniségkutatás címszó. In: *Magyar Néprajzi Lexikon I.* (szerk.: Ortutay Gyula). Budapest: Akadémiai Kiadó. 643.
2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200030.tv> Utolsó letöltés: 2023. 10. 15.
- 324/2020. (VII.1.) Korm. rendelet a magyar nemzeti értékek és hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok munkájának szabályozásáról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000324.kor> Utolsó letöltés: 2023. 10. 15.
- <http://hungarikum.hu/> Utolsó letöltés: 2023. 10. 15.